

Dergi : Sebilürreşad, Cilt 1, Sayı 532-533

Tarih : 2 Haziran 1339

Müellif : Muhsin-i Fânî ez-Zâhirî

Sebilürreşad'ın 528.nüshasında üstad muhterem İzmirli İsmail Hakkı Bey Efendi'nin telif ve tab etmekte oldukları (Yeni İlm-i Kalam) hakkında üstad müşarunileyh ile vuku bulan bir mülakatımızı ihtiva etmekte idi. İsmail Hakkı Bey Efendi beyanatında "İlm-i Kelâm'ın mebânisi ve vesaili ihtiyacı asra göre değişir, hasım başkalaştıkça, muânid değiştikçe ilm-i Kelâmın suret-i müdafaası da başkalaşır. Ancak İlm-i Kelâmın makasıdı asla değişmez, akaid-i asliyye-i İslamiyye tebeddülünden masundur." dedikten sonra yeni bir ilm-i Kelâma ihtiyaç olduğunu îzâh ederek ilm-i Kelâmın dâire-i şümûlüne aldığı felsefenin üç asırdan beri münkariz olduğunu, yerine yeni bir felsefenin ikame olunduğunu, binaenaleyh ilm-i kelâmın da yeni bir şekil iktisâb etmesi tabiî bulunduğunu beyan eylemişlerdi. İsmail Hakkı Bey Efendi "Yeni İlm-i Kelâm"ın tarz-ı tahrîrinden bahsederek "Herkesin korktuğu skolastik müdâfaâtı kaldırmış, yerine metod dâiresinde müdâfaa ikame eylemiş, felsefe-i hâzıra ile lüzumu derecesinde beraber gitmiş, hem mantık-ı sûrîyi, hem mantık-ı maddîyi elinde tutmuş" olduğunu söylemişlerdi. Tabiî üstâd-ı muhterem beyânâtını ber-vech-i tafsîl okumak isteyen kârîlerimiz Sebîlürreşâd'ın mezkûr Mayıs'ına mürâcaat edebilirler.

Fâzıl-ı muhterem Şeyh Muhsin-i Fânî hazretleri üstâd-ı muhtereme cevap vermekte ve yeni ilm-i Kelâmın yazılıp yazılmaması meselesini mevzubahis etmektedir. Gönderilen makaleyi aynen derc ediyoruz.

Bu mühim münâzarayı kârîlerimiz vaktiyle takip ederek istifâde edecekleri tabiîdir.

Sebîlürreşâd Cerîde-i İslâmiyesi'ne

Muazzez ve muhterem üstâd,

Sebîlürreşâd'ın 16 Mayıs 1339 tarihli nüshasında, fâzıl, muhterem İsmail Hakkı Bey Efendi'nin "Yeni İlm-i Kelâm" namıyla yazmış ve tab ettirmekte bulunmuş oldukları eser

hakkındaki beyanlarını kemal-i hayret ve teessüfle okudum. Aşağıda yazacağım sözlerden bu hayret ve teessüfümün sebepleri anlaşılacaktır.

Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi zamanında “Resmî bir İlm-i Kelâm” yazılmak içinde bazı teşebbüslerde bulunmuş idi. Böyle bir kitabın beynelislam yeniden ihtiraslar ve tefrikalar çıkaracağı ve halkı muhtelif mezheplere tabi olan memleketlerde hükümetin herhangi bir fırkanın itikadını tercih ve iltizama ve diğerini tadelil ve tefsike kıyam etmesinden ne gibi fenalıklar vücuda gelebileceğini düşünmüş ve efendi merhuma yazdığım bir mektupta böyle bir şeyden vazgeçmesini rica etmişim. O “Resmî İlm-i Kelâm”, bugün pek muhterem ve kadim dostumuz üstad-ı muhterem İsmail Hakkı Bey Efendi’nin yazdıkları “Yeni İlm-i Kelâm”a nispeten daha az tehlikeli olacaktı.

Bu yeni eser, bizi ebediyen uzaklaşmış olduğumuzu zannettiğimiz cedeliyyat-ı kelamiyye ve münakaşat-ı lafziyyeyi âlem-i İslam’da yeniden uyandırmış olacaktır. Bu ilmin Müslümanlıkta ne zaman ve nasıl meydana çıktığını düşünecek olursak, o zaman onun faydelerini veya mazarratlarını tamamen anlayabilir ve bunun için de yine üstadın “Muhassalü’l-Kelâm ve’l-Hikme” unvanlı eserinden istişhad edebiliriz. “Kelamiyyat” tabir edilen felsefe-i diniyye, sulta-i diniyyeyi Hicaz’dan Irak’a getirmek isteyen ve bir ikisi müstesna olmak üzere, devr-i hükümetleri Müslümanlık için bâis-i sefalet ve dalalet olan Abbasî halifeleri zamanında vücut bulmuştu. Vahdete ve tevhid ve ittihadı müstenit bir din ve şariat olan Müslümanlığı parçalayan ve ortaya mezhep ve itikat ihtilafları çıkarıp bugüne kadar devam eden teraddî-i İslamî’yi ihdas eden onlar idi. İsmail Hakkı Bey Efendi bahsettiğimiz eserlerinde bu ilmin eşher-i mebahisi Kelam yani Kur’an’ın mahluk ve gayri mahluk olması meselesidir [Muhassal’ül-Kelâm ve’l-Hikme, Sahife 30] buyuruyorlar. Ortaya böyle bir mesele çıkaran ve bu yüzden Müslümanları birbirine düşüren bir halife-i Abbasî idi. Bu adamlar her şeyden evvel Hicaz’ın tefevvuk-ı dinîsini imha etmek istiyorlar ve bunun için daima yeni yeni çareler arıyorlardı. Diğer taraftan da “Kadisiyye” mağlubiyetinin acısını çıkarmak ve Araplığın ellerinde karîn-i inkıraz olan İran saltanat ve medeniyetinin intikamını almak isteyen İran mütefekkirleri ve vatanperverleri böyle bir cereyandan istifade etmek yollarını buldular. Yine Abbasilerin himmetleriyle ve şüphesiz bir su-i fikir ve niyetle Yunanca’dan Arapça’ya tercüme edilen felsefe kitaplarındaki mebahis imdada yetişti ve aklen müsteb’ad addedilen ahkâm-ı Kur’aniye ve diniyenin tevili imkânı husule geldi ve Müslümanlık ile hiçbir alaka ve münasebeti olmayan nazariyelerden dinde bahisler görülmeye başladı.

İşte, “İlm-i Kelâm” bu devrin eseridir. Dinin basit ve sade itikadlarına mukabil Mantık’ın ve Yunan felsefesinin baş döndürücü ve göz karartıcı fikirleri ve nazariyeleri ileri sürüldü ve ukalâ-yı seb’a-i Yunaniye’den Aristo “Aristoteles” namıyla ve muallim-i evvel unvanıyla harim-i İslâma sokuldu. Platon “Eflâtun-ı İlâhî” adıyla ve Calinus’a “İmam” sıfatı izafe edildi. Aristo’nun bir peygamber olduğuna ve kavminin onun risaletini tasdik etmediklerine dair burada bir hadis bile gördüğümü hatırlıyorum, ki şüphesiz mevzudur. Bu gafletler ve dalâletler yüzünden kelâm ve akaid kitapları Meşşâiye, İshrâkiye, Revâkiye, İndiye ve İnâdiye... gibi mezâhib-i felsefiye ile doldu ve hidâyet-i İslâm ve din ile hiçbir alâkası bulunmayan bu ca’liyyat ve safsatalardan Müslümanları kurtarmak kabil olmadı. Bugün Kelâm tabirinin menşei bile bu ilmin (?) nereden meydana çıktığını göstermeye kâfidir. Üstadın müsaadelerine mağruren arz edeyim ki Kelâm tabiri zannedildiği gibi - el-kelâm fî kezâ - beyanlarından değil, bir lafz-ı Yunanî olan “logos” kelimesinden alınmıştır ve tamamen bunun lafzan ve manen mukabilidir.

Yirminci asır medeniyetinde Müslümanları vahdet-i diniye ve itikadiye etrafında toplamak bir farizadır ve bu ihtiyaç bugün her tarafta hissedilmektedir. “Fıkıh”, “İlm-i Usûl-i Fıkıh”, “Tefsir ve İlm-i Usûl-i Tefsir” gibi İslami İlimler dururken ve Kur’ân-ı Mübîn’in ihtiyacât-ı asriyeye muvafık bir tefsir veya tercümesi bile henüz yapılmamış iken, zalâm-ı tarihe karışan ihtilâfât-ı mezhebiye ve cedeliyât-ı kelâmiyeyi yeniden ihya etmek ve fakat bu defa Muallim-i Evvel’lere, Eflâtun-ı İlâhîlere, İmam Calinuslara, Ferfuryuslara... mukabil Locke’a, Malebranche’a, Kant’a, Descartes’a, Auguste Comte’a, daha bilmem kimlere baş vurup bu yabancıları harim-i İslâma almak... lüzumsuz ve faydasızdır. Din-i mübin-i İslâm’ın garbın nazariyyât-ı felsefiyesiyle muhtac-ı teyid ve tahkim akidesi yoktur. Diğer taraftan da, nusûs-ı Kur’âniyeyi ve hatta bazen tamamen redde râci olan ve âyâtı hatta rey ve nazara tâbi bulundurup bunu da kitap ve sünnete tercih eden bir ilm-i kelâmın Müslümanlıkta bir yeri olamaz.

Mebnâ-yı ilm-i Kelâm, Kelâmiyyûnun tariflerine göre, âlem ile Sâni’-i âleme istidlâl ise, Şinasi:

Varlığın bilme ne hacet küre-i âlem ile

Yeter isbatına halk eylediği zerre bile

sözleriyle bütün bu ilmi en mahsus ve makul bir tarzda hülâsa etmişti.

Numan bin Sabit, Şâfi'î ve Ahmed bin Hanbel gibi dinin - Rıdvanullahi aleyhim ecmain - Kalam ve Kelamiyat hakkındaki hüküm ve kanaatleri de calib-i itibar olmak lazım gelir. İmdi, din imamlarının İlm-i Tevhid nâmı altında tedvin etmiş oldukları ilm-i akaid, Müslümanlar için kafidir. İlm-i kalam unvanıyla akaid-i ehl-i bidatten, bugün nam ve nişanları kalmayan mezahib-i batıla ve fırak-ı dalleden bahse girişmek ve yeni bir İlm-i Kalam yazmak içinde Probabalizm, Pozitivizm, Materyalizm, Dogmatizm... ki iman-ı İslam ile hiçbir münasebeti olmayan nazariyyat-ı felsefiyyeyi akaid-i İslamiyeye sokmak faidesizdir □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□.

Bizim itikadımızca memleketin ve bilhassa gençliğin muhtaç olduğu kitap bir ilm-i haldir. Akaid-i diniyyeyi vaz-ı ilahiye ve sünnet-i Resule göre tedvin edecek böyle bir eser, bir Müslümanın Allah'a, kendi nefesine ve insanlara karşı mükellef olduğu feraiz-i diniye ve vعاib-i içtimaiyye ve vezaif-i ahlakiyye'yi câmi' olmak ve hidayet ve dalalet yollarını edille-i Kur'aniyye'siyle bildirmek lazım gelir. Kelamiyyatın yeniden ihyası emeli, muhterem üstadımıza atfen bais-i hayret ve netice itibariyle de mucib-i teessüftür.

İman ve İslam, cedeliyyat-ı kelamiyyenin değil, Hakk'ın fazl-ı ihsanı ve eser-i hüdasıdır. □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ (Sure-i Tevbe).

Bâkî ihlas ve hürmet.

Beylerbeyi - 25 Mayıs 1339
Zâhirî

Şeyh Muhsin-i Fânî ez-

Link:

Yeni İlm-i Kalam Yazılmalı mı Yazılmamalı mı ?

https://isamveri.org/pdfosm/D00125/1339_21/1339_21_532-533/1339_21_532-533_EZZAHIR IMF.pdf

Hazırlayan ve Editör : M.Salih Yıldız